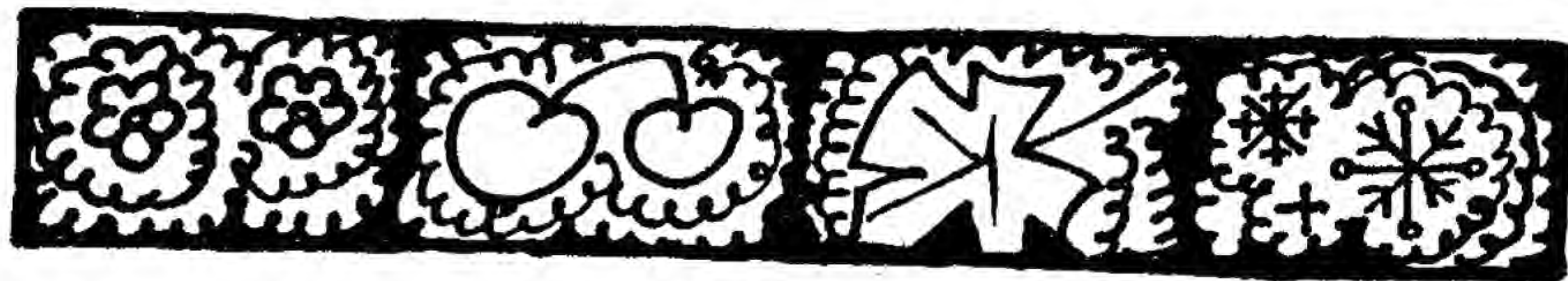


Абдуллаев Дагълар

**ЦИКЪВЕД ВАРЗ**



**Абдуллаев Дагълар**



**ЦИКЪВЕДВАРЗ**

С (Лезг.)  
А13

А 13 Абдуллаев Дагълар  
Цикъвед варз. Махачкала,  
Дагучпедгиз, 1974.  
76 с. с ил.  
Двенадцать месяцев.  
С (Лезг.)



Ша дагълариз

А 763—161  
М 124 (03) — 74 76—74

© ДАГУЧПЕДГИЗ

1974

## ПАКАМАН ХИЙИРАР!

●  
Квез пакаман хийирар, аялар азиз,  
Хуш я куьн дидейрин, бубайрин рикиз.  
Куьн ксайла виринра йиф жеда мичи,  
Къарагъайла дуьньядиз рагъ къведа  
хвешиз.

Вердиш хьухъ фад зегьметдив, лигим жез  
гъилер,  
Гуьзелбур я куьне кам къачузвай рекьер.  
Ленин буба къилеваз, алудна тIурфан,  
КуькIуьрнава дагълара куьн патал эквер.

Квез пакаман хийирар, аялар азиз,  
Ленина чаз тур веси акъудур къилиз,  
Куь хуш хьуьруьн, шад ванер, зегьметдин  
куьмек  
Галачир югъ тахьурай дуьньяда михьиз.

## ГАТФАР ЙИКЪАР АТАНА ЧАЗ



Векьер-къалар экъечІиз,  
Гатфар йикъар атана.  
Багъ-бустандив эгечІиз  
Эл ашкъидив ацІана.

Живер цІраз, бул ятар  
Дагъларай къвез авахъиз,  
Гегъенш хъана чи вацІар,  
КІамар-хуълер акахъиз.

Акъвазна тарар иер,  
Къацу либас алукина.  
Мани лугъуз шад нуькІвер  
Къавун пипІел ацукъна.

Акъатна цуьк тІулариз,  
ЦІийи гам хъиз аквазва.  
Къакъра ягъиз къветерни  
Раган къилел алазва.

Алахънава хебни мал  
Махпур алай синерал.  
Хкаж хъанва гъуьрчен кард  
Гъуьрчехъандин гъилерал.

Дагъни-дере чи масан  
ИкІ гатфарив ацІанва.  
Зегъмет чІугвар инсанриз  
Гуьзел йикъар атанва.

## ША ДАГЪЛАРИЗ



Ша дагълариз гад хъайила, килиг куьн,  
Цуьквер къугъваз, нуькІвер рахаз аквада.  
Шуршурдалди авахъзавай булахри,  
Теменар це лугъуз, чпел чІугвада.

Серин къачуз хар-хар хъанвай живедал  
Чубан, кІаник лит кутуна, ксанва.  
Пешер алай гъар жуьредин рангарин  
Камбар атир къуд пад тирвал чкІанва.

Кун къунва мад къузадик квай сериндик,  
Еке тумар галай лезги хипери.  
Къацу тІула, эвер ийиз дидейриз,  
Чпин ширин ванер тунва кІелери.

Ангъе, цава сирнавзава лекъери,  
Гъава атІуз, гагъ булутрик акат жез.  
Галтугзава кицІер абрун хъенерихъ,  
Гагъ кІамариз, гагъ тІулариз ават жез.

Хкажзава, къве касди къаз, кузовдиз  
Нисид целер, муьнуьгъар хъиз ацІанвай.  
Автомашин худ гана мад хъфена,  
Яйлахрай пар дашмиш ийиз атанвай.



## ЦУЪКВЕР СУВАР

●  
Чубарукар куьч хъхъана дагълариз,  
Лувараллаз хъипи нурар хкана.  
Илиф лугъуз камбар авай тулариз,  
Хабар гузва эл-махлукъдиз атана.

Циргъинаваз физва зирек аялар,  
Галстукар, гарданравай лувар я.  
Агъсакъалар машинраваз цутхазва,  
Чепер сува къе цуькверин сувар я.

Пергъв-пергъв хъайи цифер агъуз аватна,  
РекIврекI гузва Шалбуз дагъдин синери.  
Хъуьрерзава шад ракъинал гуьнейрик,  
Лацу чадра гадриз, къацу никIери.

Мукъвал-мукъвал цавун аршдиз килигиз,  
Алудзавач чна вилер лекъерилай.  
На лугъуди, физва абур кукIушрихъ  
ГалкIурнавай, къатIиз тежер, симерлай.

Къацу тулай зуьрнедин ван акъатна,  
Хкаж хъанва жегъил чубан цилинал.  
Чаз Москвадай атанвай хуш мугъманар  
Гъейранзава ада клубан къуьлуьнал.

ЭкъечIнава цуьквер ханум сегънедиз,  
Цуькверикай храй перем, шал алаз.  
Ашукъарни гъуьжетрик ква майдандал,  
Гъардахъ туькIвей седефлу саз, чIал аваз.

Терекмадин бармак къван са гадади  
Вич гадарна межлисд юкъвал яргъалай.  
«Гъап-гъес», лугъуз туьнт къуьлуьник  
экечIна,  
Са гъиливди къуна гапурд къамалай.

Жвекъ-жвекъзава агъсакъалрин капари,  
Къвазиз жезмач кIвачерик звер акатна.  
Тикрарзава абрун ванер рагари,  
«Перизада» манидин сес акъатна.

Чукурзава балкIанраллаз жегъилри,  
Къугъур ийиз черкес чухва шагъвардал.  
Пагъливанри, кIватIал хъана колхозрай,  
Къил кутунва акъажунрик маргъалдал.

Къасабчийри, алай лацу халатар,  
Куьк гъерерилай тадиз хамар алажна...  
Гъазурзава нисин хуьрек ашпазри,  
Чпин гъилер къуьнтерал къван къакъажна.

## ХВАЖАМЖАМ



Куьлуьз-куьлуьз марф къвана,  
Къежена зун, дагъ.  
КукIвар хъайи циферкай  
Хъуьрена мад рагъ.

Ирид ранг гуз туькIуьрна  
Гурар са синел.  
Акурбур, тIуб сара къаз,  
Ийизва мягътел.

Са къил фена ккIанва  
Ракъиник михъиз.  
Килигналди тух жедач,  
Хуш я ам рикIиз.

Чукурна за, эх тахъай,  
Синел ам алай.  
КIелер гъализ ракъини  
Яйлахриз дигай.

Катна захъай хважамжам  
Са маса синел.  
Авайдалай мадни вич  
Авуна гуьзел.

Бармак хъуьчIуьк кутуна,  
Чукурна за мад.  
Залай вилик тик рагал  
ЭкъечIна ам фад.

Чубан Рашид хъуьрена,  
Пеле капаш тваз:  
— Галтугмир хважамжамдихъ,—  
Гъарай гана заз.

Чи дагъларин руш я ам,  
Азадвал авай.  
Гъар жуьредин рангарин  
Блушка алай.

## ДАГЪДИН РЕКЪЕ

Дагъларилай алахъзава пакаман цифер,  
Ачух хъана гуьнейрик квай къизилдин  
рекьер.

Физва анрай малар нехир, хиперин суьруь...  
БалкІанралла литер галай чубанар вири.

Чиг цІрана, рекІврекІ гузва стІалри къайи  
Ракъинин къаймах ацукъай, литерал цІийи.  
Гимишдикай нехиш тунвай зарпандар,  
пурар  
Ажеб гуьрчег акъвазнава, чукІуриз нурар.

Лацу бармак алай гада, чантаваз къуьне,  
КкІанва ламран далудик, лаш аваз гъиле.  
ТупІарай уьфт яна кІевиз, кІвачер юзурна,  
Ада вичин «шив» виридаз зирек къалурна.

Са яб тфенгдин луьле хъиз авуна вилик,  
Яргъи хучардин къве къилни хукІуриз  
чилик,  
БалкІанар са сад къулухъ таз уьтмуьш  
хъана лам,  
Тик гуьнедай, дар жигъирдай къачуз тадиз  
кам.

Чубанри, адаз килигиз кушкушзава икІ:  
— И кІелербан чи дамах туш, лугьуда де  
гъикІ?  
Аферин ваз, чи дагълара акІ зурба хъайи,  
Хуьзва намус, квадарзавач рехъ буба фейи.

## ЧУБАН ШИРИН

Цавар рахаз мукъвал-мукъвал,  
Дагъдин кукІуш куз,  
туьхуьзвай.  
КІватІ жез цифер инал-анал,  
Лацу гьерер хъиз кикІизвай.

Шараг квахъай чубарук хъиз,  
Эрзи санал тушир секин.  
Дагъдиз фенвай кІелербан яз  
Адан гада, гъвечІи Ширин.

Эх тежервал аялдин тІал  
Ргаз хъана дидед рикІе.  
Тапшурмишна къуншидал  
кІвал,  
Эрзи дагъдиз гъатна рекъе.

Къажгъандал хъиз звал  
акъалтна,  
Цифер жезвай къатІар-  
къатІар.  
Селлери, пис хъел акатна,  
Къвез гатазвай чулав рагар.

Векьер, цуьквер чуьхвей  
тегьер,  
РекІв акъатна хъанвай михьи.  
ИкІ дагълара тІебиатдиз  
Гуьрчегвилер ганвай вири.



Булутарни шехъиз-шехъиз,  
Душманар хъиз катна яргъаз.  
Гъалиб хъайи гъа игит хъиз,  
Дагъ авазва пIапIрус чIугваз.

Циф чкIай хъиз къацу тIулал  
Къугъваз ала кIелер са-сад.  
Абрун къвалал мани лугъуз,  
Алай гада зирек я, шад.

Мад Эрзиди къачуна къал,  
Ширинакай са хабар къаз.  
КIан туш кIусни дидед рикIиз,  
Хва сефилдиз дагълара таз.

— Эй дагъларин гъаким гада,  
Ваз зи Ширин ақуначни?  
— Минет я лагъ, къвезмач  
къарай,  
Баладик вил хукIуначни?

— Чир жезмачни, я чан диде,  
Зи гуьгъуьниз куьз атана.  
Чан виридлай масан диде,  
Яргъал рекъер куьз атIана?

Марфадикай хуьз кIанз  
чичIер,  
Акъадарна за зи бармак.  
Чанта, къежиз гъайиф атай,  
Чуьнуьхнава жуван къвалак...

— Къегъал бала, вун такуна  
Дидедвай хуьз хъанач къарай.

Марфар авай и дагълара  
Хуьз жезвани кIелер вавай?

Ялгъуз туш зун ина, диде,  
Макъам ядай нуькIвер ава.  
Къацу тIула, рикI аладриз,  
Къугъунардай кIелер ава.

Ангъе бере, чубанри чи  
Куьтягъзава ацана хипер.  
РикIер шадда а дидейрин,  
Какадарна и зи кIелер.

Ахпа санал ягъиз кфил,  
Зун чубанрин юкъва жеда.  
Гъич жувазни хабар тушиз,  
РикIел шад яз, мани къведа.

КIусни сефил туш зун диде,  
Чубанвал хуш хъанва рикIиз  
Шадвал бул я чи дагълара  
Куьтягъ тежер гатуз,  
хъуьтIуьз...

Артухариз халкъдин девлет  
Жуван пай икI кутаза за.  
ТIебиатдив вердиш хъана,  
Дагъда зегъмет чIугвазва за.

Ахлад, диде, архайин хъухъ,  
Дамах ая зи тIварцIел мад.  
Каникулриз зи куьмекди  
Къуй чубанар авурай шад.

## СИФТЕ КАМАР

●  
Фена чуьлдиз аялар  
Трактордал цанар цаз.  
Гьеле амаз мектебда  
Пешекарвал гьиле кьаз.

Юлдашрикай отличник  
Сифте рулдихъ ацукьна.  
Халис вичиз кутугай,  
Комбинезонни алукина.

Тахъ-пахъ, тахъ-пахъ ванериз,  
Чулав тумар акъудна.  
Гьяркьуь, еке куьтенар  
Цанин хулаз авудна.

Виш туьрездин хвал ада  
Санлай михьиз атлана.  
Трактордин далудик  
Ам шкьакь хьиз киклана.

Муаллим вичин гьил пеле тваз  
Килигзава никлериз,  
Дафтардин дуьз царар хьиз,  
Дуьзмиш хьанвай хулариз.

Физва-физва трактор,  
Пад-пад ийиз кьеве чил.  
Бес я рулдал эцигун  
Ученикдин бици гьил.

## РАТИРАЛ

●  
Зул я. Гарар акъатна  
Чи дагьлариз, чамариз.  
Кьурай пешер физва мад,  
Зарб акатна кьамариз.

Маркварин шиш кукьварай  
Аквазмач цав вилериз.  
Маншаллагь а цуьлерин  
Куьнуь хьтин кьилериз.

Молотилка, худ гана,  
Мад кьвалахдик ква хкадриз.  
Яд хьиз регьуьн чьутхвардай  
Кьуьлуьн тварар авадриз.

Хьсуяр гвай итимри  
Кьазва кьунтар, гьекьер физ.  
Куьлуь самар кьугьвазва  
Абрун кьилел, чижер хьиз.

Циргьинаваз машинри  
Агьур парар тухузва.  
Гьуьл кьван склад колхоздин  
Берекатдив ацгузва.

## ЧИ ГЪАЯТДИН АЯЛАР



Чи гъаятдин аялар  
Дамах язва датана.  
Михъивилер тухуда  
Гъяддин юкъуз атана.

Сада фулар эгъуьнда,  
Вичин къуват къалуриз.  
Сад аквада къелем гваз,  
Багъманчи хъиз чукурриз.

Ангъе, гъиле кул авай,  
Бубу хътин иер руш,  
Аруш хъанвай гардандал  
Яргъи, чулав кифер хуш.

Ада гъаят михъзава,  
Гъар гъафтада рикел гъиз.  
Тараризни гузва яд,  
Пер къуьнеллаз хулал физ.

Ашкъидалди ківалахиз  
Гъяддин югъ икІ алудна.  
Ахпа санал ківатІ хъана,  
Цлан газет акъудна.

Темпелрикай хъиперна  
Галчурзава чилелай.  
Самолетар — зирекбур  
Физва абрун винелай.

Къвез газетдиз килигиз  
Баде, шофер... хъуьреза,  
Критика авурбур  
Ківализ пашман хквезва.

## ПИОНЕРРИН БАГЪ

●  
Щийи мектеб эцигна  
Куьтягъай юкъуз,  
Пионерар рахазвай  
Багъ кутан, лугъуз.

Фикирзавай къуьд хана,  
Атуникай гатфар.  
Жив цІрана хулара  
Бул хьуникай ятар.

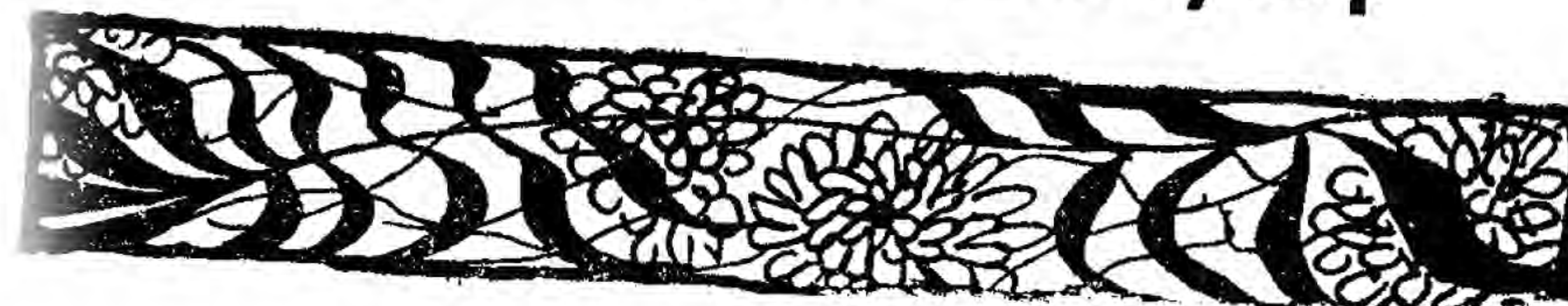
... Гуьзетай югъ алуькна —  
Хьуьрезва чилер.  
Багъ кутадай чкадиз  
Ачухна рекьер.

Субботниклиз кІватІ хьана,  
Эгъуьнна фулар.  
Вири къуват сад хьана,  
АкІурна тарар.

Кьуллугъ хъсан авун яз,  
ЧІехи жезва фад.  
Дустаризни аквада  
Чи емишрин дад.



Чи балайрин къатІунар



## ХУЪРЕ ПАКАМАХЪ



Нехирбан фад къарагъда,  
Ахварна ширин.  
Цавай булут такурла  
Жеда рикІ секин.

Акур чІавуз тух яцар,  
Чиликни кваз къеж,  
Фида лежбер мад никІиз,  
Пеле аваз хвеш.

Гзаф рушар аватІа  
Булахдин рекъе,  
Далдамчиди фикирда:  
— Мехъер ава къе.

Ученик тарсар вичин  
Чир авур вири  
Гъатда рекъе мектебдиз,  
Къумбар яз кефи.

Адет я икІ гъамиша,  
Зи дагъдин хуъре.  
Гуъзлемишда пакама,  
Гъарда са жуъре.

## ЦИКЪВЕД ВАРЗ



### Январь

Къуьлерзава чна шаддиз,  
Къацу елка аваз юкьва.  
Чаз цийи йис мубаракиз,  
Пайда хъана аяз буба.

Алерраллаз чи аялар  
Тик туьнейрай авахъзава.  
Гъар са кӀвале цӀай хъувуна,  
Гум къаварлай алахъзава.

Берекатдив ацӀай кӀатӀ хъиз,  
Цийи йис, вун хъанва  
мугъман.

Рахаз чӀехи планрикай,  
На чаз къуват ганва хъсан.

### Февраль

Жемят, къешент алукина,  
Къвез клубдив агатзава.  
Алчудар жез живед саврух  
Абрун вилик акатзава.

Чи Армия хайи йикъан  
Сувар къиле тухузва къе.  
Ам рикӀеваз, пайдах тик къаз,  
Чна «гъурра», лугъузва къе.

Цав вили я, шад я лифер,  
Гъар кӀвале хуш ванер ава.

Йиф атайла рапӀрапӀар гуз,  
Дагъдин хуьре эквер ава.

### Март

Хабар гузва чаз ракъини,  
Гуьзел гатфар къвезва лугъуз.  
Муьжуьд мартдиз чи уьлкведа  
Папар сувар жезва лугъуз.

Игит космонавт Гагарин  
Хайи варз я рикӀиз чими.  
Сифте яз лув гана цавуз,  
Гъейранна чун михъиз вири.

### Апрель

Хъуьрезва багъ, хъуьрезва  
дагъ,  
Къужахраваз таза цуьквер,  
Гъар бахчада таран хилел  
Мани лугъуз ала нуькӀвер.

Тебиатди уях хъана  
Хабар гузва атана икӀ:  
— Ленин буба хайи йикъар  
Иербур я гъамиша икӀ.

### Май

Яру пайдах, яру бубу  
Къе инсанрин гъилерава.  
Рабочийрин сир сад авур  
Майдин сувар рикӀерава.

Чун дуцманрал гъалиб хъайи  
КӀуьд лагъай май жезва сувар.

Мубаракиз чаз яргъарай  
Мугъманвилиз къвезва дустар.

### Июнь

Шаир Пушкин хайи варз я,  
Багъа я чаз къевелай.  
Туна ада гуьзел члалар,  
Алат тийир рикелай.

Мад балаяр, къе куьн патал  
Члехи, багъа сувар я —  
Вири дуьньядин аялрин  
Тереф хуьдай йикъар я.

### Июль

КватI хъийизва чна девлет,  
Ашкъидалди кваллах ийиз.  
Дидейрини гузва куьмек —  
Игит тIварцIел дамах ийиз.

Ленинан тIвар гана вичиз,  
Комсомол къе авунва шад.  
Гьам кIелунал, гьам зегъметдал  
Абур зирек акунва мад.

### Август

Акъатзава гарар яваш,  
Цифер гьарнихъ ийиз къатIар.  
Колхозчийри къуьлуьн гьуьруьв  
АцIурзава чпин кIатIар.

Мад дерейрик кутунва ван,  
Ажеб гуьзел вахтар я къе.  
Ягъа далдам, ая къуьлер,  
Маргъухъанрин сувар я къе.

### Сентябрь

КIеретI-кIеретI аялар  
Школадиз къвезва фад.  
Пини хьтин бицIи руш  
Виридалай жезва шад.

Сифте физвай тарсуниз,  
Адаз шадвал пара я.  
Гележегда духтур хьун  
Фикирзавай бала я.

### Октябрь

Хъипи жезва дагъдин чин,  
Нефес къачуз заландиз.  
Дагъларай куьч хъжезва  
Хипер, малар арандиз.

Мектебда чи аялри  
Муаллимрин югъ тухузва.  
Туьнт макъамрал къуьлериз,  
Маниярни лугъузва.

### Ноябрь

Физва вири виликди,  
Къилер къуна такабур.  
Гъалибвилин югъ я чи  
Ирид лагъай ноябрь.

Гъамиша чи аялрин  
Къилел чими рагъ ала.  
КIани емиш-яр гудай,  
КIвачик бустан, багъ ква.

## Декабрь

МуркIад кьуна куьчеяр  
Гуьзгуь тур хьиз аквазва.  
Амма вири кIвалера  
Гур межлисар авазва.

Вад лугьудай декабрь  
Атана чаз мукьва я,  
Конституция тешкилай  
А югъни чаз багъа я.

Гъа икI хайи уьлкведа  
Чаз ганвайбур бахтар я.  
Килиг, йисан календарь —  
Цикьвед варзни сувар я.

## ЧАТУХЪАН Я ЗИ БУБА

●  
Чатухъан я зи буба,  
ТIвар-ван авай чи хуьре.  
Адан патав халкъ кьведа,  
Куьмекар кIанз гьар жуьре.

Вирибурун заказар  
Вичин хиве къачуда.  
Рази жедай тегьерда  
КIвалах кьиле тухуда.

ЯцIу, еке ракъарикай  
Куьтендиз магъ тукIуьрда,  
Гъилевай кIаш акьурла,  
КIвал целхемрив куькIуьнда.

Чир хъана заз гила сир —  
Зи бубадин кIвалахар.  
Гъа кIашунин гьунар я  
Адахъ авай дамахар.

ТуштIа ам зав вугурай,  
Жеда закай хабар квез,  
ЦIай гуз гатаз гьар са ракъ,  
Расда за магъ, дапIар квез.

Куьз ятIани бубади  
Заз секиндиз лугьуда:  
— ЧIехи хьурай садра вун,  
Вучиз тади къачуда?



Зиди тади туш, къемаз  
Пешекарвал акун я.  
Зегьметдал гъа буба хъиз,  
Жувни машгъур авун я.

## РИКІЕЛАЙ ТЕФИДАЙ ШАДВАЛ

●  
Пионеррин жергедиз  
Къабулдайла сифте яз,  
Рикіеллама иердиз,  
Гзаф хвеша хъанай заз.

Акъвазнай зун чинар хъиз,  
Са гъил виниз авуна.  
Шадвилев рикі ацІанвай,  
А галстук акуна.

Фад хтанай зун кІвализ,  
Чехи савкъват жагъай хъиз.  
Сифте гъа и дуьньядиз  
Пионер яз атай хъиз.

Акун патал виридаз  
За ам туна гарданда.  
Къекъвезва зун дамах гваз,  
Къил тик къуна Ватанда.

## ДИДЕ АРХА Я

Цав рахана. КІвал кужурна, кърсурна,  
Лампочкади вичин нулар туьхурна.  
Ван кьачуна буфетдавай кьапарн,  
Чпин тегьер са кьал-макьал туькІурна.

Лацу харар — кърмеяр кьез алуьиз,  
Йифен чулав перде саф-саф авуна.  
Хьипи ялав гьалчна кІвалин дакІардал,—  
Булут-булутра кьез кІевиз акьуна.

Амма дидед кужахдавай баладин  
Вилери гьич лупІ-лупІ кьанни авунач.  
Далудихъ дагъ галай бицІи булах хьиз,  
Адан рикІи кІусни кьурху кьачунач.

## БАЛА, РИКІЕЛ ХКВАШ ЗУН

АкІурзавай кьелем рекьин кьерехдив  
Кьуьзуь касди, гьекь кІвахьиз, атана.  
Са аялди, фундух хьтин нер алай,  
Адан патав агатна икІ лагьана:

— Чехи буба, куьз чуьгвазва акІ азаб,  
И кІеви чил югьуьн ийиз дериндиз...  
Икьван гьвечІи кьелемдикай тар хьана,  
Мус тІурай на а емишар секиндиз?

— Азиз хтул, килиг атІа еке тар  
АкІурдайла кьуьзуь касди, шадвал кваз.  
Зани адаз суал ганай и тегьер,  
КьатІун квачир, гьа вун хьтин аял яз.

А таралай незва кье за емишар,  
Сагьрай лугьуз кьуьзуьдаз, ам акІурай.  
И кьелемдин бегьердин дад авурла,  
Бала чан, на зунни рикІел хкуруай!..

## ЗИ КЪЕФЕС



Ша килиг чи бахчадиз,  
Ана бул я нуькIвер шад.  
Пакамахъ къарагъ лугъуз,  
Ийизва чи рикIер шад.

Накъ туькIуьрна за къефес  
Таран хилел эцигна.  
Адал дамах къачунвай  
Хуш нуькIвериз килигна.

Югъ няни хъанмазди,  
Къуд патахъай хтана.  
ТIуьна гайи твар михъиз,  
Заз чухсагъул лагъана.

Гъашаратар тергзавай,  
Ша къуллугъин нуькIвериз!  
Гъашаратар зарар я  
Чи багълариз, никIериз.

## ГЕЖ ХЪАЙИ ЧУБАРУК



Чубарук, вун геж хъайи,  
Зурзазва аяз акъаз.  
Гатфарин чими йикъар  
РикIел хквез ава ваз.

Гарарихъай кичIела,  
Агаж хъанва лувар ви.  
Къуд пад жив я, лаз алаз,  
Амач чуьлда сувар ви.

— Ингъе завай, лув хана,  
Хъанач хъфиз къибледихъ.  
Ажалдикай хуьн патал  
Кутур зун ви куьлгедик.

ИкI лагъана цIив-цIивиз,  
Чубарук зав агатна.  
Луварилай, юзайла,  
Живед харар аватна.

Хайи лув сагъ хъувуна,  
Духтурдиз ша, лагъана.  
Гатфарал къван хвена ам  
За са дарвал тагана.

Ахпа чуьлдиз лув гана,  
Къацу тарар акуна.  
Юлдашрилай виликди  
Багъда шадвал авуна.

## ДУРНАЯР



Лув гудайла цIиргъинаваз яргъариз,  
Гъал галай хъиз чпи-чеб дуъз чIугвада.  
Шуъше хътин михи цавун гарданда  
Дуъзмишнавай кагърабар хъиз аквада.

Аламат жез килигда зун гуьгъуьниз,  
Къакъан чинар тарцин кукIваз акъахна.  
Чайдиз вегъей шекер хъиз а дурнаяр  
ЦIрадалди вили гъуьмед къужахда.

Рекъе ава жеди абур йифизни,  
Фад алудиз гъуьлуьн къаяр, мекъивал.  
Яд уьлквейра, къариблук тир чкайра  
Жагъуриз кIанз чпиз анжах чимивал.

Гъава къатIда лацу, хъуьтуьл цIакулрив,  
РапIрапI гуда мержанри хъиз вилери.  
Рагъ фитIиниз гъерекатда къибледихъ,  
Тади къачуз луварилай рикIери.

Акатда зун ахпа дерин фикирдик:  
— Куъз дурнайри тIурфанриз чеб  
къурбандда.

♥ Инсанриз хъиз къушаризни азадвал  
Ава эхир и зи гуьзел Ватанда.

## ХВЕНА СУЪРУЪ САЛАМАТ



Чубан тир зи бубадихъ  
Хуьре гъуьрмет авазва.  
Адан хурал Ленинан  
Орден, медаль алазва.

Гъа чубанвал чириз кIанз  
Алахъда зун датIана.  
Тежрибаяр тухузва,  
Килиг, дустар атана.

«Яйлах» лугъуз пIатIнусда  
За хинкIалар эцигна.  
«Ругъвац» кицI — са тике як  
Абрун къулухъ гилигна.

Къвазиз хъанач кацивай,  
ЯкIун тике акуна.  
Хкадарна, гъужумна,  
Як тапасрив къачуна.

КичIе хъайи зун инал  
ГъакI килигиз амукъна.  
Ахпа кIвалин са пипIе,  
КIевиз шехъиз, ацукъна.

Буба и зи куьмекдиз  
Фад атана акъатна.  
Гъарай-эвер авурла,  
Кац са патахъ алатна.

ХинкIалар кIватI хъувуна,  
Заз кIанивал эхцигна.  
Ахпа буба секиндиз  
Рахана, заз килигна:

— Зи хва, чубан гъамиша  
Хъана кIанда икI зирек.  
Жанавурдикай суьруь  
Гъа и тегьер хуьн терек.

## КУЪМЕКЧИ



Няниз кIвализ хтайла,  
За бубадиз лугъузва:  
— Куьз гъар юкъуз на зун таз,  
КицI яйлахриз тухузва.

Са атIай жаваб гудач,  
Зи гаф хийирдай такъаз.  
Мад пакамахъ къарагъна  
Фида чуьлдиз кицI талаз.

Эхир завай хъанач эх,  
Фена абрун гуьгъуьниз.  
Хъсандиз зун килигна,  
Буба авай кефиниз.

Югъди, кфил ягъиз ам,  
Къацу синел алазва.  
КицI, гъар патахъ чукурриз,  
Суьруьд кжилел алазва.

Ахъайнач за бубадиз  
Жуваз акур аламат.  
Дагъдин къекъвей рекъерай  
Хтана зун саламат.

Анлай кьулухъ за кицIин  
Авач кIусни хатур хаз.  
ЧIехи хъайила ада  
Куьмек гуда гъа акI заз.

## ГЪЕТЕР БАГЪИШНА

●  
Са кьуьзуь кас чи ківализ  
Салам гана атана.  
Хабар кьурла дидеди,  
Вич монтер я, лагъана.

Ахпа ада сумкадай  
Акьудна шуьше гъвечи,  
Куьрсна ківалин къавукай,  
ГалкIурна симер шуькIуь.

— На вучзава, чан халу? —  
Хабар кьуна за шад яз.  
— Багъишзава квез гъетер, —  
Жаваб гана ада заз.

Нур чукIуриз кьуд патахъ,  
Анлай кьулухъ гьар йифиз,  
Жерге-жерге жез гъетер  
Илифзава чи хуьруьз.

Белки цавай монтерди  
Штхуннавай гъетер я?  
Ваъ, абур чаз Сулакди  
Багъишнавай эквер я.

## ЗУН ГЪЕЛЕ ГЪВЕЧИИ Я

●  
Шенпи, кьулав ацукъна,  
Буна девран тухузва.  
Гагъ къвалахъди ксана  
Маниярни лугъузва.

Кьуд пад кьунва живеди,  
Памбаг ала симерал.  
МуркIуцIрикай сачахар  
Хьанва къавун пипIера.

Къати аяз акьурла  
Ифин гьатда гъилера.  
Гъикъван мекъер аватIа  
Яраб хьуьтIуьн цифера?

Амма, гъайиф, дидеди  
Зун гьар жуьре кьугъурда:  
Гагъ кIарасар, гагъ яд гъиз  
Гъаятдизни ракъурда.

Шенпи хьиз зун гъвечи я,  
Кьулав кIанда кефериз.  
Сабур ая, чан диде,  
Къуват атуй гъилериз.

Ахпа жеда закай цIай  
Живер, муркIар цIурурдай.  
Цава авай циферни  
Уф гана хьиз чукурдай...

## ЗАХЪНИ АВА БАЦИИ БАЛА



Чи туьквендин къацIарал  
Рушар ала са десте.  
Вужар я а ханумар,  
Таниш тушир заз хуьре.

Атайбур и туьквендиз  
Абруз миллиз хъуьрезва.  
Яслида хъиз машгъулриз,  
Хала абрухъ гелкъвезва.

— Яхъ са бала жувазни, —  
Халади заз лагъана,  
Яргъи кифер алай са  
БицIи руш зав вугана.

Лнай бегъем хвеша яз  
Зун куьчедиз хтана.  
Къуна къужахда бала,  
Шад манияр лагъана.

Юлдашрини лайлаяр  
Яна адаз, гъиле къаз.  
Фад-фад машгъур хъана зун,  
Гъвечи рушан диде яз.

Хъфей чIавуз за кIвализ  
Ам хзанриз къалурна.  
Чуьхвена чин-гъил миъиз,  
КъепIин къене ксурна.

Баладин хуш къилихар  
Акваз жезва хвеша заз.  
Гъич са кIусни надинж туш,  
Авач я зи кефи хаз.

Архайиндиз къепIина  
Яргъи йифди ксуда,  
Мам це лугъуз шехъзавач,  
Вичи вич дуьз тухуда.

Чирнава за лайлаяр,  
КъепIин къилихъ лугъудай.  
Расиз туна араба,  
Ам куьчедиз тухудай.

## ДЕГИШНА ЗА ЗИ БАЛКІАН

Балкіан хъанай захъ дустар,  
Фидач къени рикіелай.  
Хъсан рази ийидай  
Гъамиша зун вичелай.

Къирмаж вегъин герек туш,  
Зун шехъайла юзадай.  
Гъа ахвариз фидалди,  
Ківачерив чил гатадай.

Эхирдай а къеб-балкіан  
Ахкунач заз хъсан яз.  
Ам къуватдай аватна,  
Гъисабна зун залан яз.

Маса гана ам вахаз,  
За са къенфет къачуна.  
Адакай тадиз жуван  
Сиве шуърбет авуна.

Дустар, са кар лугъун квез,  
Таб туш зиди, якъин я.  
Жуван балкіан авачиз  
Яшамш хъун четин я

Ингъе, ційи зи балкіан,  
Гъакіан тівал я къуранвай.  
Чехи бубади тамай  
Са мус ятіан атіанвай.

Зи къве ківачин арада  
Къугъвада зарб акатна.  
Куъчейризни ам зун гваз  
Фида гъарай алатна.

Масадан куъмек герек туш,  
МуьтІуьгъ я заз хъсандиз.  
Йифиз чи гурар кіане  
Хуьзва за ам масандиз.

Алафар, яд тіалабдач,  
Уьмуьр секин тухуда.  
За къарагъар тавуртіа,  
Югъ-йиф чилел ксуда.

Икі са тіимил темпел я,  
Вич-вичелай юзадач.  
Балкіанди хъиз халудин,  
Ківачерив чил гатадач.

Черкес чухва алукіна,  
Хкаж хъана пурариз,  
Халуди хъиз, мехъеррик  
Кіанда рикіиз чамариз.

Ам халудин балкіандихъ  
Дегишун хуш аквазва.  
Халу къуьзуь, зун жаван  
Хъунал зи вил алазва.



## НИНИ

●  
Чан нини, чан нини,  
Гъилерихъ цамар галай.  
Чан нини, зи нини,  
Къизилдин сарар авай.

Шехьмир я лугъуз чими,  
Чун сериндик ацукъда.  
Ипекдин лацу, михъи  
Блушка вал алукида.

Чан нини, зи нини,  
Бурма, хуш чларар алай.  
Чан нини, зи нини,  
Далуда камар авай.

Къацу хъанва дагъ-дере,  
Къецел гуьзел гатфар я.  
Фида гила чун къекъвез,  
Ажеб гуьрчег йикъар я.

Чан нини, зи нини,  
Ичер хъиз хъуьхъвер авай.  
Чан нини, зи нини,  
Чулав, шад вилер авай.

## ЖАВАБ

●  
Гъвечи гада мектебдай  
Хтана фад кивализ,  
Дидедиз ики лагъана,  
Ада мад хвешиз:

— Чи классда, аялар  
Акъудна вири,  
Муаллимди са зун тунва,  
Вичиз хуш хъайи.

И хабарди пашманвал  
Агудай диде  
Мажбур хъана жаваб гуз  
Хциз и жуьре:

— А ви юлдашири вилик  
Къачун мад са кам,  
Вун классда амукъна,  
Лагъай чал я ам.

## КЪУЪД МУС АЛУКЪДА?

●  
— Буба, къуъд мус алукуьда?  
Жив къвадай чи гуьнедиз.  
Алерраллаз авахъдай  
Зунни дерин дередиз.—

Суал гана Муслима,  
Гатун эхир хъайила,  
Вични буба сейириз  
Ичин багъдиз фейила.

— Зул хъана, хва, тарарилай  
Авахъай члавуз пешер,  
Куьч хъхъайла яйлахрай  
Къишлахриз малар, хипер.

Ахла хъуьтлуь вичин зур  
Къалурда икI авуна:  
КIевда чуьллер, дагъ-дере,  
Лацу ипек чIугуна.

И ван хъайи Муслима,  
Фена вилик чукурна:  
— Ават, ават пешер фад,—  
Лугъуз са тар юзурна.

## РИКIЕЛАЙ АЛАТНА

●  
Пакамахъ хва дидеди  
Рекъив гъана са бубат:  
— Алад регъуьз, хабар яхъ,  
Мус жезватIа чи нубат.

— Къенфетар це сифте заз,  
Ахла фида регъуьзни,  
Регъуьхбан вич акуна,  
Фад хкведа кIвализни.

Рази хъайи Мамеда  
ИкI куьчедиз чукурна.  
Вичин вири жибинар  
Къенфетривди ацIурна.

Галаз вичин юлдашар  
Къугъунарна гьекьер физ.  
Багъманчидхъай чинеба,  
Фена багъдиз ичер гъиз.

Нисинлай геж кIвализ,  
Гишин хъана, хтана.  
— Фад фу це заз, гъарайиз,  
КIвачерив чил гатана.

— Фенани, хва? Аферин!  
Рекъе галат хъанани?  
Мус жервал я чи нубат,  
Са дуьз жаваб ганани?

— Фена диде, — фу тIуърла,  
Мамедай гаф акъатна. —  
Амма нубат хабар къаз  
Зи рикIелай алатна.

## ЗА ЧИМДА



Баде гъвечIи хтул галаз  
Туьквендиз физ аквазва мад.  
— Сагърай баде, зун машгъулдай,  
Лугъуз хтул рахазва шад.

Лацу халат алай руца,  
ТIуруналди атIуз-атIуз,  
Морожняр пай ийизва,  
Ракъун пулар вичиз къачуз.

— Зазни кIанда, — лугъуз хтул  
Зирек хъана рахазва мад.  
Блушкад цен кIевиз къуна,  
Баде вилик чIугвазва мад.

Жувазни сад къачу, баде,  
ВиртIедилай ширин язва.  
Килиг садра идак: дуьдгъвер,  
Некни къаймах — вири квазва.

— Герек туш заз, киса, бала,  
Амгъа мурк хъиз къайи хъайи,  
Ахътин затIар жезмач эхиз,  
Ви бадедивай къуьзуь хъайи.

— Къайгъу авач, къачу баде,  
За куьмек гун къазва хиве.  
Акьалтрай къуй азабар зал,  
Чимда за ам, тур зи сиве.

## ТАДИ КУЪМЕК

●  
— Чайдиз са кѹс сода вегъ,  
Зи рикѹ кузѹа, хъсан туш! —  
Лагъана икѹ, бубади  
Буюрмишна чѹехи руш.

И арада тади куъмек  
Хъана гъвечѹи вахавай:  
Гичиндавай яд вири  
Илична цѹал къулавай.

Хъел атанвай бубадиз  
Ада жаѹаб хъана:  
— Кузѹа, тади куъмек це,  
Вучиз вуна лагъана.



Поэмаяр



## ЗИ ГЪИЛЕР ЭЧІЕЛЛА

●  
Къарагъна зи диде фад,  
Шадвал туна рикіе мад,  
Пакамадиз хъуьрена,  
Вилерин нур куькІвена.

Гъазурвални акуна,  
Гъиле гетіе къачуна,  
ЭвичІна фад гъаятдиз,  
Буйругъна мад къуватдиз.

Кал ацазва чІугъ-бугъиз,  
Лиф рахазва къугъ-къугъиз,  
Тарал пешер юзазва,  
Шагъвар абрув къугъвазва.

ДакІардай икІ ванер къвез,  
Тебиат мад иер жез  
Акур за къал къачуна,  
КІевиз гъарай авуна:

— Диде, зи хъсан диде,  
Виридалай масан диде,  
Зун ви патав твах, диде,  
Маниярни лагъ диде!..

Ксус зи хва, лугъур къван  
Бизар хъанва агъур чан.  
КІвалах авун герек я,  
Зун а кардал зирек я.

За лув гуда нуькIре хьиз,  
Гьарайда чи кIекре хьиз,  
Куьз я, де лагь, ажузвал?  
Ам я кьилин агьузвал...

1

Пакаман гар кьайи тир,  
Чи гьаятда мекьи тир.  
Куьмек кIанз зун ишехьна,  
Вилер тамам кьежена.

Язухдай ваь, зирек яз,  
Акуна зун эркек яз.  
Зи гаф чилел эцигнач,  
Маса кардиз килигнач.

— Ша кьужахдиз, — лагьана.  
Диде патав атаана.  
Зун дидедиз килигна,  
Гьилер эчIел эцигна.

2

Накь ихьтин са жар хьана,  
РикIиз тIимил тIар хьана.  
ЯтIани за ажуз яз  
Гьисабнач жув, агьуз кьаз.

Хжудна ракIар чефте,  
Яваш ахьайна тевле.  
Анай дана акьатна,  
Кьугьваз тади акатна.

Дуьз зи винел чукурна,  
Вичин гьунар кьалурна.

Тум тик, гардан патал кьаз,  
ТIиш са жуьре, цавал кьаз.

Агь, уюнар акьудна,  
Вич лап гьалдай авудна.  
Зун тамашиз адукьна,  
Мягьтел хьана амукьна.

Бирдан ада атана  
Зун и тегьер гатана.  
Кьил зи кьвала эцяна,  
Чинихьни тум геляна.

Гьарай гана за кIевиз,  
КIан хьана кIвализ хьфиз.  
Зи вилик пад атIудай,  
Кьилив анихь тухудай.

Верч хьиз лувар алахьай,  
Ийир-тийир квахьай,  
Эхир санихь катна зун,  
Тамам кIеве гьатна зун.

КичIе жервал данадиз,  
ГьакI кьуншидин гададиз...  
Акьвазна гурар кьилел  
Зун, кьве гьил алаз эчIел.

3

Гьвечи гичин гьилеваз,  
Бици чанта кьуьневаз,  
Зирек кьекьвез акурла,  
Ихьтин гьунар авурла,

Килигзавай заз вири,  
Лугъуз и гафар члехи:  
— Нин гада я зирекди,  
Вуж я ихътин виклөгъди?..

Садазни яб гун тийиз,  
Кьуна дидед гъил клевиз,  
Чукурзавай вилик за,  
Ван кутуна чилик за.

Мани лугъуз нуькIре хъиз,  
Нур чукуриз гъетре хъиз,  
Булахдин яд ргазвай,  
Физ къванера акъазвай.

Са тIмил амай тухуз  
Булахдин ци зун вацIуз.  
За, къвазра яд, лагъана,  
КIвачерив чил гатана.

Гайи буйругъ къатIана —  
Тадиз диде атана.  
Ихътин са кар кьуна мад:  
Кварцин къене туна яд.

Эцигна къве кIвач хуьле,  
Кьуна мад за къил вине.  
Амукънач цихъай кичIез,  
Яна къве гъилни эчIез.

4

Тади кваз къекъведайла,  
Жуван кIвализ хкведайла,  
Гичин гзаф агъур тир,  
Зиди фурсар авун тир.

Амма, дустар, и сефер  
ТIарна михъиз зи гъилер.  
— Куьмек це заз фад диде,  
Ая зи рикI шад диде...

Гъарайна за къал алаз,  
РикIе тамам тIал аваз.  
Михъиз зи чан гъелек я,  
КIанзавайди куьмек я.

Дидеди гичин къачуна,  
Зи пар къезил авуна.  
Ахгакъзавай чун кIвализ,  
Язвай хвеша зи рикIиз.

Пехилбурни авазвай,  
Заз куьчейрай аквазвай.  
Зун дидедин къуьнеллай,  
Къве гъилни зи эчIеллай.

5

— Ай баркаллагъ, хва азиз,  
Вав дамахар гва михъиз,—  
Бубади икI лагъана,  
Зи къаншардиз атана.

Агъ, шад хъана зун тамам,  
Ягъ лагъана са макъам.  
Авуна за тIарам къуьл,  
ЭчIел кьуна жуван гъил.

6

Вилик хуьрек гъайила,  
Хзан рази хъайила,

Руфун члехи, къаб гъвечлиз  
Акуна зи кьве вилиз.

Къве кIвачив чил гатана,  
Вилел накъвар атана.  
Чилел гадар хъана тIур,  
Пад кIаникна, хана кур.

Дидеди зун хвена икI,  
Авуна мад заз чан-рикI:  
— Неъ хуьрек зи курунай,  
Ма къенфет къал авунай...

Ша, ша ацукъ зи метIел,  
Зи чан бала, зи гуьзел...  
Мад гъуьрметар авуна,  
Зун къужахта къачуна.

ТуьхкIвена зун хзандив,  
Агат хъана къажгъандив.  
Хъхъана зи гуьгъуьл шад,  
Хъана закай билбил мад.

Манийрик къил кутуна,  
Булдиз хъуьрер авуна.  
Амма са кар кIевелай  
Алуднач за рикIелай.

ТIуьн авунач гьилледин,  
Шткана кур дидедин,  
УьцIуь накъвар вилеллаз,  
Жуван кьве гьил эчIеллаз.

7

Ксудайла герек я,  
Члехи вах зи куьмек я.

— Фад мес туькIуьр авуна,  
Зи парталар хутIуна,—

Лагъанмазди кьведа ам,  
Тадиз кIвачин жеда ам.  
Зарафат туш, кичIеда,  
ТахъайтIа зун ишехта.

Гъа икI, дустар, зун кIвале  
Зирек язва и жуьре:  
Диде къулухъ гала зи,  
Гъилер эчIел ала зи.



## РЕГЪУЪН КЪИСА

1

ТунутI гана хъуьтуьл месел  
Периди руш ксурна.  
Эцигна мад къулан кикел  
Гичин, цивди ацIурна.

Ахвар атай Саядани  
Чулав вилер акъална,  
Перини, цел къуна кIула,  
Фена ракIар агална.

2

Къекъвей-къекъвей, шуькIуь  
рекьер

Яргъи хъанва дередиз.  
КIама регъвер ухшар язва  
КукIвар хъанвай къеледиз.

Синерилай къарагъиз циф  
Гъуьр хъиз гъарнихъ чкIизва.  
Фур-фур ийиз къати гарни  
Къвез рагарив жикIизва.

КIулавай цел къуна кIевиз,  
Къил акъудиз циферай,  
Дередавай регъуьз физва  
Пери гуьтIуь рекьерай.

3

Регъве авай къуьзуь итим  
Перид рекъиз атана.

Анай иниз и цел гъайи  
Ваз баркаллагъ, лагъана.

Перлех-верлех элкъвез къванер,  
КIар къугъвазва хурудал.  
Ацукънава лацу къаймах  
Къуьзуь касдин чурудал.

Гъил гелягъиз гъуьруьн кIунтIар  
Гъар патахъди чукIуриз,  
Секин туш а къуьзуь итим.  
Атай ахвар чукуриз.

Пери, метIер хурув къуна,  
Гъа къулав гва, секин я.  
КIвале амай бицIи Саяд  
РикIел ала, ширин я.

4

Пери ялгъуз регъве ама,  
Гуьлуьт храз гъиле ава.  
Гишин къифер шад хъана,  
КIахун гъуьруь дад гана.

Сувагъар квачир цларай,  
Жуфт тушир са ракIарай,  
Гар гъахъзава фур-фуриз,  
Шеминин мез юзуриз.

Куьтягъ жезва техилни,  
Пери туш я сефилни.  
Къакъан дагъдин синерлай,  
Чиг фитIиниз векьерлай,  
Къвезва мад рагъ нур алаз,  
ТIебиатдик хвеш кутаз.

Далдайрикай хкечІна,  
Мани лугъуз эгечІна.  
Чуьлда шад я къушарни,  
Авахъзавай ятарни.

Гуьлуьшан я гъар са пад,  
Колхозчияр хъанва шад.  
Хуьр ахварай аватна,  
Гъарайдин ван алатна.

Физва гъвечи-чІехиди,  
Зегъмет чІугваз кІаниди,  
Чиг тІушуниз, чуьллериз,  
Багъ-бустандиз, никІериз...

5.

ДакІардай рагъ атана,  
КІвал экуьнив ацІана.  
Килигна къуд патаз руш,  
Хъипи нулар акваз хуш.

Месин къиле акъвазна,  
ЧІулав вилер агажна.  
Дуьньядиз хъвер авуна,  
Гележег хуш акуна.

Ахпа къулан кикелай,  
Пакам ичІи рикІелай,  
Фена гичин къачуна,  
Жизви зегъмет чІугуна.

Къур-къур ийиз хъвана яд,  
Шуьрбетди хъиз гана дад.  
Мад къуд патаз килигна,  
Хурал капаш эцигна.

— Геж хъана диде вучиз? —  
Лагъана вичи-вичиз,  
Хиял фена яргъариз,  
Мад хъфена ахвариз.

6

Пери кІвализ хтана —  
Рушаз шадвал атана.  
— Сагърай диде, вун пара,  
Акуна икІ чаз чара.

Цел ацІай гъуьр авуна,  
Зегъмет тзаф чІугуна.  
Архайинвал хъана чаз,  
Еке са бахт гана чаз.—

Лугъуз, Саяд рахана,  
Дидед патав атана.

— Сагърай лагъ на, азиз руш,  
Чаз гъуьр гайи регъуьз хуш.  
Ада зегъмет чІугуна,  
Цел ацІай гъуьр авуна.

7

ТІунутІ тІуьна шад хъайи,  
Дидедиз темен гайи  
Саяд фена къаз хабар,  
Регъуьз багъишиз чІалар:

— Сагърай, регъв гъуьр авур  
чаз,  
Ахтин зегъмет чІугур ваз.  
Азабдикай хкудна,  
Чун шадвилив агудна!..

Верлех-перлех ван ийиз,  
Регъв рахана инсан хъиз:  
— Лугъумир а сагърай заз,  
Аквaмир зун зирек яз.

ТахъанайтIа яд мегер,  
Жедайни завай къуьлер?  
Гъада къуват гана заз,  
Элкъвей тIунутI хъана ваз.

Яб гурай ви гафариз,  
Вач сагърай лагъ ятариз.  
Алад тадиз чукура,  
Жуван шадвал къалура.

8

ЭкъечIна Саяд хулал,  
Акъвазна еке къванцел,  
Эцигна са гъил эчIел,  
Гъана и гафар рикIел:

— Сагърай ятар, датIана,  
Лугъузва квез атана,  
Югъ-йиф зегъмет чIугуна,  
КIусни ахвар тавуна.

Гана къуват чи регъуьз,  
Элкъуьрна къванер кIевиз.  
Цел ацIай гъуьр авуна,  
Чаз чIехи бахт акуна.

Ятарал чан атана,  
Шур-шур ийиз рахана:  
— Лугъумир гафар хвеша,  
Чахъ авач гъунар чIехи.

ТахъанайтIа, де дагълар,  
Гъинай къведай чун — ятар?

Абрухъ ава булахар,  
Гвай члив шад дамахар.  
Гъар къуд патахъ алахъна,  
КъантIаррилай авахъна.

Инихъ-анихъ хкадриз,  
Рагарилай авадриз,  
Гъахъна дагъдин ценериз,  
Элкъвена гур селлериз.

Абру, хъел кваз килигна,  
Чи кIвачерал илигна.  
Гатаз хъуьхъвер кIарарив,  
Регъвез туна сарарив

Куь са цел ацIай кIахар  
Авуна патар-патар.  
Къачуна худ гъерекат,  
Пуч авунач берекат.

8

Гъатна Саяд рекъе мад,  
Акъахна тик рагал фад,  
Шиш кукIушриз килигна,  
Пелел капаш эцигна.

— Дагълар, дагълар, чан дагълар!  
Квехъ ава зурба гъунар.  
Гужлу ятар ракъурна,  
КIамар, хуьлер ацIурна.

Йифен мичи береда,  
Туна ванер дереда.  
Ятари, къвез бул хъана,  
Элкъурна регъв газ гана.

Сагърай куьн азиз дагълар,  
Куь синер, гъакI куь рагар...

Дагъ-дагъларив агатна,  
ЦIун целхемар акъатна.  
Ахпа абру секиндиз,  
Гагъ са тIимил йигиндиз  
Жаваб гана суалдиз,  
Ван жедайвал аялдиз:

— Куьз яргъал рехъ атIана,  
Чи патав икI атана?  
А гъурмет ая жуван  
Фена булутриз залан.

КIватI жез абру чи къилел  
ИчIирна марф, хар винел.  
Тупар яда, агъ, кIевиз,  
Акъудда зурзун чилиз.

ЦIайлапанар акъатда,  
Циферик зарб акатда.  
Чунни саймиш тавуна,  
Фида сел зарб къачуна.

Гъа ятар кIватI хъхъайла,  
Хуьлер-кIамар ацIайла,  
Регъв тади кваз элкъвена,  
Квез булдиз гъур регъвена.

Саяда мад чукурна,  
Дагъдин кукIуш жагъурна.  
Ам булутрив рахана,  
Ихътин гафар лагъана:

— Суьруьяр хъиз тIулавай,  
Эй булутар цававай,  
Куьн гарарив къугъвазва,  
КIани патахъ юзазва.

Гъуьлерлай къвез заландиз,  
Хкаж жезва къакъандиз.  
Ахпа кIеви ванериз,  
Марфар пайна чилериз.

Абрукайни селлер жез,  
Авахъна дагъларай къвез,  
Регъвер кардик кутуна,  
Еке зегъмет чIугуна.

Цел ацIай гъур хъана чаз,  
Куьне куьмек гана чаз.  
Зун шадвилив ацIанва,  
Сагърай лугъуз атанва.

Булутрик къал акатна,  
Целхем гъарнихъ акъатна.  
Цавун аршда къекъвена,  
БицIи рушаз хъурена.

Гар агъадал ракъурна,  
Саядан киф юзурна.

Ахпа секин хъхъана,  
Гъа и гафар лагъана:

— А гъунарач чибур туш,  
Яргъи кифер авай руш!..  
Гъуърмет ая ракъиниз,  
Адан гужлу экуъниз.

Рагъ я зегъмет чIугурди,  
Чун акI кардик кутурди.  
Лугъун чна авайвал,  
Ахлад къулухъ атайвал.

Ракъинихъ гъунар ава,  
Ихътин чIехи кар ава:  
Ракъуриз вичин нурар,  
Чимзава гъулуън ятар.

Ахпа ятар цифер жез,  
Акъатзава цавуз къвез.  
Мекъи хъайила акахъна,  
Марфар жезва авахъна.

Хъуъхъверал яр алай руш,  
Акбул пара авай руш,  
Чун гужлу яз аквамир,  
А сагърай чаз лугъумир!..

Аку халис зегъметчи,  
Гъадаз ая гъуърмет ви...  
Булутар икI лагъана  
Катна, гъава атIана.

10

Фена Саяд рагъ акваз,  
Са маса дагъдин кукIваз.

Акурла хъипи нурар,  
Гъана рикIел и чIалар:

— Вун сагърай, чи хъипи рагъ,  
Нурлу авур дере-дагъ.  
Вун виринра герек я,  
Гъамиша чаз куъмек я.

Вуна гъуълер чим ийиз,  
Акъудна цифер виниз.  
Ахпа абур кукIвар жез,  
Авахъна бул ятар жез.

Регъверик чан кутуна,  
КIахарикай гъуър авуна.  
ТIунутI тIуъна тух хъанва,  
Ваз гъуърметиз атанва.

Гуърчег къвазна мадни рагъ,  
Нурлу ийиз аран, дагъ.  
Туъмерна гъилив хъипи,  
Ханач Саядан кефи.

Хъана адаз пара хуш,  
Гъавурда тваз гъвечIи руш.  
ЭвичIна дагъдин синел,  
Жаваб гана икI куърел:

— За экв гузва датIана  
Квез виридаз атана.  
Зи буржи я и жуъре  
Нурлу авун дагъ-дере.

Ангъе, еке гъуълери,  
Къунвай мягкъем чилери,

Гана такъат квез пара,  
Гьар патахъай жез чара.

Гьабуруз лагъ хуш гафар,  
Къуй бул хьурай мад ятар.  
ХьаначиртIа гьуьл эгер,  
Жедачир цава цифер.

## II

Саяд ава мад рекъе,  
Акун патал гьуьл еке.  
Акъвазна дьузен кьерел,  
Гъана и гафар рикIел:

— Гьам тукъуьл, гьам ширин гьуьл,  
КIан квачир дерин гьуьл.  
Къуне куь гуж къалурна,  
Цавал цифер ракъурна.

Мекъ акурла муркIар жез,  
Гар акъурла кукIвар жез,  
Авахъна чи дагълариз  
Дуьнмиш хъана марфариз,

Ахпа кIамар ацIана,  
Гьарнай селлер атана.  
ЦапIурриз гуж авуна,  
Регъуьк юзун кутуна.

Чахъни гила гьуьр хъана,  
Вуна ви къуват гана.  
Сагърай гьуьл вун, ви ятар,  
Акуна заз ви гьунар...

Лепе гьарнихъ юзана,  
Лерш-лершна яд рахана:  
— Лайих туш акI лугъуниз,  
Акъван тариф авуниз.

Цифер, гьуьлер, а ятар,  
Дере, тепе, кIам, дагълар...  
Девлетар я ацIанвай,  
Тебиатди квез ганвай.

Югъ-йиф зегъмет чIугуна,  
Абур муьтIуьгъ авуна,  
ТукIуьрзава инсанди  
Вичиз уьмуьр хъсанди.

Ахътин инсан, са багъа,  
Ви диде язва бала.  
Ада зегъмет къачуна,  
Цел ацIай гьуьр авуна.

Хъвач бала, зирек хъайи,  
Дидедиз жуван хайи,  
Пелез темен гана мад,  
Сагърай лагъ на, хъана шад!..

## Къилер

Пакам хийрар . . . . .	7
Гатфар йикъар атана чаз . . . . .	8
Ша дагълариз . . . . .	9
Цуьквер сувар . . . . .	10
Хважамжам . . . . .	12
Дагъдин рекъе . . . . .	14
Чубан Ширин . . . . .	15
Сифте камар . . . . .	18
РатIрал . . . . .	19
Чи гъаятдин аялар . . . . .	20
Пионеррин багъ . . . . .	22
Хуьре пакамахъ . . . . .	25
Цикъвед варз . . . . .	26
Чатухъан я зи буба . . . . .	31
РикIелай тефидай шадвал . . . . .	33
Диде арха я . . . . .	34
Бала, рикIел хкваш зун . . . . .	35
Зи къефес . . . . .	36
Геж хъайи чубарук . . . . .	37
Дурнаяр . . . . .	38
Хвена суьруь саламат . . . . .	39
Куьмекчи . . . . .	41
Гъетер багъишна . . . . .	42
Зун гъеле гъвечи я . . . . .	43
Захъни ава бици бала . . . . .	44
Дегишда за зи балкIан . . . . .	46
Нини . . . . .	48
Жаваб . . . . .	49
Къуьд мус алуькда . . . . .	50
РикIелай алатна . . . . .	51
За чимда . . . . .	53
Тади куьмек . . . . .	54
Зи гъилер эчIелла . . . . .	57
Регъуьн къиса . . . . .	64